

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

10. OKTOOBRI 1930. A.

Nr. 15

KAHEKSAS AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:

Aastas	Kr. 5.—
Pooles aastas	" 2.50
Üksik number	" —.25
1923 aastak.	" —.50
1924 "	" 3.—
1925 — 1929 a. ä	" 5.—

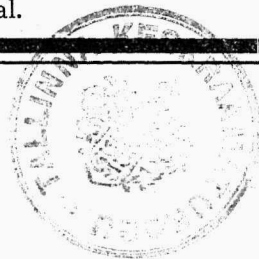
Toimetus ja talitus:

Tallinnas, Suur Roosikrantsi
uul. Nr. 12.
Telefon Nr. 4—72.
Jooksev arve: Eesti Panga Tal-
linna osakond Nr. 609.

Kuulutuste hind:

1 lhk. Kr. 20.—, 1/2 lhk. Kr. 10.—,
1/4 lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50
1/16 lhk. Kr. 1.25.
Dokumentide kaotamise kuu-
lutused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Soome omavalitsused

Üldmärkused ja muljed — H. Avikson	Lhk. 243
Soome vallaomavalitsuse ajalugu ja praegune korraldus — A. Tammann	" 244
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	" 250
Küsimused ja vastused	" 255
Kuulutused	" 242

Kuulutakse maksvusetaks:

- 1) Aleksander S a v i a u k'i hobusepass, väljaantud Jõgeva vallavalitsusest 17. jaan. 1921 a. Nr. 428 all Paul Rosen'i nimele.
- 2) Aleksander S a v i a u k'i hobusepass, väljaantud Jõgeva vallavalitsusest 28. jaan. 1926 a. Nr. 8 all Gustav Puusep'a nimele.
- 3) Jahan P ä l l'i hobusepass, väljaantud Olustvere vallavalitsusest 18. jaan. 1921 a. Nr. 6 all Hendrik Feldmanni nimele.
- 4) Hobusepass Nr. 645, väljaantud Triigi vallavalitsusest 4. jaan. 1921 a.
- 5) Ado Laasi p. V a r i k'u hobusepass, väljaantud Pihla vallavalitsusest 10. oktoobril 1922 a. Nr. 960 all.
- 6) Johan H u i k'i hobusepass, väljaantud Taevere vallavalitsusest 15. veebruaril 1921 a. Nr. 166 all.
- 7) Mihkel J a k o b i hobusepass, väljaantud 23. detsembril 1920 a. Nr. 69 all.

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust
tuleõnnetuse vastu

kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S.

„OMA“

mis on omavalitsuste ühine kinnitusettevõte ning mille tegevusest saadud tulud omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähevad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle Kr. 368.000.—.

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma majas, kõnetr. üldine 3-44 juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõnetr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

SUNDNORMIDE KOGU

MAAOMAVALITSUSTE KOHTA

ILMUB KIIRENDATUD KORRAS.

**ON ILMUNUD VIHUD NR. NR. 27, 28, 29, 30, 31, 32
JA 33. NEIL PÄIVIL ILMUVAD NR. NR. 34 JA 35.**

VIIMASTES VIHKODES VALDADE OSA.

LÕPUVIHUD ILMUVAD LÄHEMAL AJAL.

TELLIMISTEGA PALUB RUTATA

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIT

Soome omavalitsused.

Üldmärkused ja muljed.

H. Avikson.

Kohtu- ja siseministri ülesandel sõitsid Ministeeriumi administr. osak. abidirektor O. Angelus ja H. Avikson 1. sept. s. a. Soome lähemalt tutvunema sealsete vallaomavalitsuste ja väikelinnade asjaajamise ja töökorraga, viibides seal 10 päeva. Helsingis ühines siitsõitnutega „Eta“ Helsingi esindaja A. Tamman. Tutvunemise reisu korraldamine oli E. Maaomavalitsuste Liidu palvel Soome Maakogukondade Liit lahkesti oma peale võtnud, marschruti kokkuseadnud, ning andis teejuhiks ja seletuste andjaks kaasa revident-instruktori hra Joensuu, kelle teened tutvunemise käigul hea ülevaate saamiseks väga suured.

Marschruti olid võetud Vihti vald (90 klm. Helsingist) Uusimaa läänis ja Vanaja (Hämenlinna) ning Janakkala (14 klm. Hämeenlinnast lõunapool) vallad Hämenmaa läänis ja linnadest Hämenlinna. Aja jätkumise puhuks oli veel valdasid arvesse võetud, kuid nendega tutvunemiseks puudus aeg. Valitud vallad loeti Soome Maakogukondade Liidu poolt normaalvaldadeks. Moodsatesse vallaomaval., nagu seda olla näit. Nurmijärvi, meid ei viidud, kuigi ta Helsingile lähemal kui Vihti.

Vihti vallamaja asub Helsingist 90 klm. põhja-lääne pool, ja 1½ tunniga oli auto meid kohale viinud. See annab tunnistust Soome headest, kuigi väga kõveratest teedest, mis tingitud loodusest, mägedest ja järvede rägastikust. Looduse iluga on kooskõlastatud nägusad hooned, mis kas punaseks ehk kollaseks värvitud, valgete nurkadega. Seesama ilu ja kooskõla vaatab vastu ka omavalitsuste hoonetest, asutustest, sisseseadest ja sisemisest korrast. Nii on kõik vallamajad, kus õnn käia oli, nägusad hooned, Vihtis seltsimajaga ühise katuse all. Vallavalitsuse kantseleid, olgu nad suures saalis (Vihti) ehk väikeses toas (Janakkala), on väga nägusalt sisse seatud ja korraspeetud. Kuskil ei vedele paberit, kuskil ei ole ömmeldud seljaga

kausta. Volikogu saalis volinikkude jaoks nägusad leentoolid laudadega, volikogu juhatusse jaoks vastavad laud poodiumil. Volikogu saalis nimelt oma telefoniaparaat. Vihti vallamajas kolm telefoni, peale selle sekretäri majas. Vallamajade sissead tulekindlate kambrite, raudkappide, kirjutus- ja arvemasinatega, kaunikoiteliste raamatutega kõneleb ainult jõukusest. See jõukus väljendub ka vallasekretäride külalisvastuvõtlikkudes korterites, kus juhus viibida oli. Raske on meie oludes võrdlusi tuua nende korteritele. Ja ega need kõige ehtsamad vallamajad ei olnud, kus viibisime. Üldiselt tuttavaks saanud Lapua valla vallamaja maksta 5 milj. Soome marka, meie rahas 50 milj. senti. Janakkala valla kolmekordne vallamaja, nägus hoone, ei pidada enam kõlbama: kogutakse uue ehitamiseks juba raha.

Ka muud hooned on nägusad. Esikohal tuleb nimetada Vihti valla vallakodu (vanade kodu) maja. Maja on uus kolmekordne kivimaja nägusal kohal kõrgel mäel järve ääres. Linoleumi (linoleum on Soomes harilik põranda kate) ja tekkidega kaetud käigud, avarad trepid, stiilne sissead, voodid päevatekkidega, kõik see sunnib otsima liht vanakeste asemel suurtsuguseid majaanikke. Ta pole siiski loss, vaid vanade kodu 40 hoolealuse jaoks. Hoolealuse ülespidamine minna päevas maksma 10 S. marka, sellest toitmine 4—5 S. marka, mida Soome hindade juures kõrgeks pidada ei saa. Laste ülespidamise kulu Janakkala lastekodus niisama kõrge. Valla haigemaja Janakkalas vallamaja läheduses 30 haigele asus ka nägusas kahekordses majas ja võib julgesti võistelda nii mitmegi meie linnahaigemajaga ka sisseseadelt.

Suur jõukus, mis vastu vaatab igast asutusest ja selle sisseseadest, on linnades veel suurem kui valdades. Mitte üksi valdadel ei ole suured maad ja metsad tulu andmas, vaid ka linnadel on suured maa-

alad maal, mis aitavad maksusid vähendada ja ülevalpidada igasugu asutusi ja linna iluks palju ära teha. Uskumata otse on hilissügisel kaugel põhjas kõndida palmide, loorberipuude ja meil tundmata õispuude ning pöösaste vahel linna platsidel ja jalutuspaikades ka väljaspool linna.

Kas sellel jõukusel, mis mõjutab Soome eluavalduste nii paljugi, mõju on ka soomlaste külalisvastuvõtlikuse peale, ei tohi öelda, kuid ei saa kinninaelutamata jätta seda suurt sõbralikkust ning meie juures tundmatut külalisvastuvõtlikkust, mis osaks sai meile Soomes igas majas, kuigi esimest korda sinna astusime, eriti

aga Hämenlinna linnavalitsuses, Soome Maakogukondade Liidus, Vihti ja Janakkala vallasekretäride juures, isegi eraisikute juures, nagu seda oli arhitekt Nikanen Helsingis juhuslise kokkupuutumise tagajärjel.

Soome valla- ja linnavalitsuste korraldusest, ülesannetest, töö- ja asjaajamise korrast tahavad järgnevad kirjutused tutvunemisreisust osavõtjate sulest ülevaate anda, kuna edaspidi loodame tuua ka ettepanekuid, mis Soome eeskujust meile ülevõtta asjaajamise lihtsustamiseks ja töövähendamiseks.

Soome vallaomavalitsuse ajalugu ja praegune korraldus.

A. T a m m a n n.

I. Ajalooline ülevaade.

Enne 1865. aastat olid Soome vallaomavalitsuse kohta käiva seadusandluse lähetekohaks ainult need vähesed määrused, mida vaimulikkude seisusele 1650. a. antud erioigused sisaldavad kihelkondade (pitäjä) koosolekute kohta. Need volitasid vaimulikke kihelkonnakoosolekuid pidama kihelkonna ruumides. Neile koosolekuile pidi kogudus oma vaimuliku kutsel kokku tulema kas täies koosseisus või jällegi oma volinikkude näol, nõu pidama ja otsuseid tegema kirikute tulude ja arvete, kirikute ja õpetajamaja ehitamise, kiriku karistuste ja koguduse muude tarvete ning toimetuste üle. Kihelkonnakoosoleku juhatajaks oli kirikuõpetaja, juhataades asjade arutamist ja saates täide tehtud otsuseid.

Samal viisil määrati kihelkondade koosolekute ülesanded kindlaks ka 1675. ja 1723. a. antud vaimuliku seisuse erioigustes. Viimastes öeldi, et kihelkonnakoosolekul tuleb arutada kiriku asju ja kiriku distsipliini, nõu pidada ja kokkuleppida kiriku tulude ja kulude, kiriku ja õpetajamaja ehitamise „ning muude majapidamisse kuuluvate asjade ja küsimuste üle, mis kirikuhäräl ja kogudusel koguduse tarvete ja toimetuste asjas on esitada“. Viimane määrus jäi üle 100 aasta ainukeseks aluseks, mille najal kihelkonnakoosolek kasutas otsustamisvõimu vallas ning millele toetudes tähendatud koosolekul ikka rohkem ja rohkem arutama hakati igasuguseid ilmalikkegi

kogukonnaasju, kas nende kohta otsuseid tehes või järeloküsimise peale oma arvamist avaldades.

Ajajooksul hakkas seadus kihelkondadele järjest konkreetsemaid ülesandeid andma. 1734. a. tulid mitmesugused määrused kihelkonna hoonete ehitamise ja korraspidamise kohta. Edasi anti kihelkonna hooleks korra ja distsipliini alahoidmine kihelkonna piirides, milleks valiti isegi erilisi ametmehi (kuudennismiehet, siltavoudit, jahtivoudit). Ka need ülesanded, mis praegu valdadel nõuavad suurimat hoolt ja kulu, nagu vaeste eest hoolekandmine, rahva õpetamine ja tervishoid, hakkasid järk-järgult kihelkondade ülesanneteks kujunema. Esimesena kujunes nende hulgas sunduslikuks kogukondlikuks ülesandeks vaeste eest hoolitsemine, milleks 18. aastasaja teisel poolel kihelkonna liikmetelt hakati maksu võtma. Rahva õpetamiseks, mis oli seni kirikuõpetajate ja köstrite hooleks, kutsuti 1762. a. kihelkondi erilisi lasteõpetajaid ametisse seadma, seletades, et seda asja tuleb korraldada kihelkondade koosolekutel. Samuti kohustati kihelkondi 18. aastasajal mõningate määrustega samme astuma külgehakkavate haiguste ja loomataudide vastu võitlemiseks, ning ämmaemanda abi nõutamiseks. Peale selle pandi kihelkondade peale ajajooksul veel mitmesuguseid muid ülesandeid, nagu kihelkondade magasiinide asutamine (1756) jne.

Kuid ülesannete laienedes ja mitmeke-sinudes selgus varsti, et nende täitmine ei saa edukalt sündida muidu, kui luues seks

otstarbeks vastavaid seaduslikke orgaane ja asjaajamise korda.

1865. aasta maakogukonna-valitsuse seadus püüdis kõrvaldada just tähendatud puuduseid, käies selles asjas peaausjalikult Rootsi eeskuju järgi. Tähendatud seadus eraldas kõigepealt puhtkiriklikud kihelkonna asjad ilmalikkudest, andes viimased kihelkonna piirides tegutseva vallaomavalitsuse kätte. Seejuures laiendati tunduvalt valla iseseisvust, ülesandeid ja mõjuvõimu, määrati täpsemalt kindlaks kogukondlik hääleõigus ja maksukohustus, seati otsuste täidesaatjaks ja valla valitsemiseks ametisse eriorgan — vallavalitsus (kunnallislaotakunta) ning reguleeriti üksikasjalikumalt vallaametnikkude ja vallakoosolekute tegevust.

1898. a. vallaomavalitsuse seadus on ainult üleminekuseadus. Ta ei paku oma eelkäija kõrval mingisuguseid suuri uuendusi, vaid püüab ainult kõrvaldada mõningaid vana seaduse suurimaid puuduseid, eriti maksustamise ja hääleõiguse käsitamise aladel, kus tegeliku elu nõuded 1865. a. seadusest olid liig üle kasvanud.

Põhjalikumaid uuendusi Soome vallaomavalitsuses tõi alles pärastrevolutsiooninaegne seadusandlus 1917. a. uue omavalitsusseadusega.

1917. a. vallaomavalitsuse seadus lõpetas kõigepealt hääleõiguse rippuvuse vallamaksu suurusest ja pani maksma üldise ning ühtlase hääleõiguse proportsionaalsuse põhimõtte alusel. Hääleõigus anti kõigile kodanikkudele, meestele ja naistele, kes 20 aastat vanaks saanud. Mõningate küsimuste otsustamiseks kui ka vallavolikogu otsuste ümberlõkkamiseks seati sisse rahvahäälitus valla liikmete keskel, kuna igasugune administratiivne kontroll vallavolikogu otsuste üle ära kaotati.

Uus seadus kuulutati „revolutsioonilisel teel“ maapäeva poolt välja 17. nov. 1917 ja pidi maksma hakkama järgneva aasta algusest. Soome segased sisemised olukorrad aga takistasid seda ja seks ajaks, kui ta tõeliselt maksvusele pääsis, oli temas vahepeal juba mitmeid edasi-tagasi muutusi ette võetud, muu hulgas rahvahäälituse tarvitamise võimalus kõrvaldatud, hääleõigusliste vanadus tõstetud 21 aastani ning administratiivne kontroll vallavolikogude mõningat liiki otsuste üle uuesti sisse seatud. Üldpõhimõttes — vallaomavalitsuse iseseisvus laialisel demo-

kraatlikul alusel — jäi aga püsima ja seda ei ole kõigutanud ega kõrvaldanud mõnesugused hilisemadki muudatused 1917. a. vallaomavalitsuse seaduses, nagu selgub järgnevast lühikesest ülevaatest Soome vallaomavalitsuse praeguse korralduse kohta.

II. Praegune korraldus.

Valla maa-ala ja piirid. Nagu ajaloolisest ülevaatest selgus, on Soome vald kujunenud kiriklikust kihelkonnast ja valla piirid langesid sellepärast täpselt ühte kihelkonna piiridega. Isegi 1917. a. vallaomavalitsuse seadus ei toonud tähendatud asjaollu mingisugust muudatust ega võimaldanud vallapiiride eraldamist kirikliku kihelkonna piiridest. Selle võimaluse andis alles vallaomavalitsuse seaduse muudatus 19. maist 1925, mis lubab valla piirid muuta vabariigi valitsuse otsusega.

Valla kompetents on seadusega piiratud järgmiselt: „Valla liikmed juhiavad käesoleva seaduse kohaselt ja muudes seaduslikest piirides valla ühiseid majanduslikke asju ja korda, kuivõrd need maksvate seadustega või seadlustega ei ole antud avaliku ametivõimu hooleks.“

Valla liige on igaüks, kellel on valla piirides korter ja kodupaik; kelle omanduses või harimisel valla piirides on maad või kes valitseb seal muud kinnisvara; kes peab seal oma ettevõtet, äri või ametit.

Valla organid. Vald kasutab oma otsustamisvõimu vallavolikogu ja valdade esitajate koosoleku kaudu.

Täidesaatmine ja valitsemine kuulub vallavalitsusele (kunnallislaotakunnale) ja muile seks otstarbeks valitud komisjonidele, valitsemiskohtadele (hallintokunnile) ehk isikuile, nii kui see käesolevas seaduses või mujal on määratud (§ 4).

Valla tulud määrab seadus kindlaks järgmiselt: „Valla ühist omandust, olgu see tulu kinnisvarast, liikuv kapital või mingi tulutoov õigus, kui ka riigi poolt vallale antavaid varasid, tuleb pidada varadeks, millega kaetakse valla ühiseid väljaminekuid.“

Kulude tarvis valla ühiseks kasuks ehk tema üksikuteks tarveteks, milleks summasid vaja läheb lisaks eelpooltähendatuile, peab vald määrama maksusid jõusolevatel või tulevikus sisseseatavatel alustel“ (§ 5).

Vallavolikogu. Vallavolinikke valitakse vallas, kus elanikkude arv on hinkirjade järgi:

1000 või vähem	11
Üle 1000, kuid mitte üle 2000	13
„ 2000, „ „ „ 4000	15
„ 4000, „ „ „ 6000	17
„ 6000, „ „ „ 8000	19
„ 8000, „ „ „ 10000	23
„ 10000, „ „ „ 15000	29
„ 15000, „ „ „ 20000	35
„ 20000	41

Vallavolinikud valitakse otsekohestel, proportsionaalsetel valimistel ühtlase hääleõiguse alusel, iga kolme aasta tagant (s. o. kolmeks aastaks), kusjuures valitud uue volikogu volitused algavad valimistele järgnevast 1. jaanuarist ja kestavad selle aasta lõpuni, mil toimetatakse järgmise volikogu valimisi.

Valimisõigus on igal valla liikmel, kes valimisaasta alguseks 21 aastat vanaks saanud ning viimasel hengekirjutamisel valla hengekirja kantud, väljaarvatud 1) hooldamisalused, 2) vallaliikmed, kes muul kui kehvuse põhjusel vallamaksud kaks aastat järgemööda maksmata jätnud, 3) valla hoolekandevalused, 4) isikud, kes kohtu poolt mõistetud kodanikuõiguste kaotamisele, ja 5) isikud, kes tunnistatud süüdi selles, et nad omavalitsuslikkudel valimistel on ostnud või müünud hääli, hääletanud rohkem kui ühes vallas ehk vägivallaga või ähvardustega takistanud teiste kodanikkude valimisvabadust.

Valitavuse õigus on igal hääleõiguslikul vallas asuval kodanikul. Valla revidentideks aga võib valida ka teises omavalitsuspiirkonnas asuvat kodanikku. Tänavu suvel eduskunnas vastuvõetud seadusega pandi maksma siiski üks valitavuse õiguse kitsendus ja nimelt: „Valida ei või isikut, kes kuulub niisugusesse ühingusse, organisatsiooni või muusse koondusesse, mis töötab Soome riigi- ja ühiskonna korra vägivaldseks kukutamiseks, või mis otsekohestelt ehk kaudselt taotleb niisuguse tegevuse edendamist või toetamist; samuti mitte ka seda, kes kolme aasta jooksul enne valimisi on töötanud niisuguse koonduse heaks või muul viisil edendanud tähendatud sihti taotlevat tegevust“.

Kodanikul ei ole õigust keelduda ennast valida laskmast, väljaarvatud ainult juhused, kui ta kolm aastat järgemööda valla ametites juba olnud, või kui tal on tõestatud haigus, amet ehk niisugused perekondlikud olud, mis teda keelavad voliniku kohuseid täitmast.

Vallavolinikud saavad vallavolikogu otsust mööda oma töö eest tasu, mis ei või väiksem olla kui 5 marka koosoleku pealt,

ja sõiduraha, kui volikogu seda tarvilikuks peab.

Volikogu valib oma keskelt volikogu juhataja ja abijuhataja ning määrab talle tasu (§§ 6—14).

Volikogul tuleb läbi arutada ja otsustada järgmisi asju:

1) Rahvakoolide ja muude hariduslike asutuste asutamine, kehvade laste kooliskäimise toetamine ja rahvahariduse edendamine;

2) majandusliste eluvõimaluste arendamine ja kutsehariduse edendamine;

3) tarvilikkude abinõude tarvitusele võtmine kombuluse, karskuse ning üldise korra ja julgeoleku edendamiseks;

4) töötute, töövõimetute ja muude ülespidamiseta jäänud isikute toetamine;

5) laste-hoolekanne ja lastekaitse;

6) kogukondline tervishoid ja haigeravitsemine ning ämmaemanda abi;

7) tööstusasutuste asutamine ja juba olemasolevate valla kätte võtmine;

8) töötaoleku kapitalide asutamine;

9) kehvade eest kostmine;

10) kogukondliste ametirevidentide ametiseseadmine;

11) tööbüroode asutamine;

12) korterioludesse ja asundamistegevusse puutuvad küsimused;

13) valla hooned ja asutused;

14) seemnevilja tagavarade ning samasuguseks otstarbeks määratud kapitalide asutamine ja valitsemine;

15) kaupade hoiumagasiinide asutamine;

16) jahipidamise ning kalapüügi korraldamine valla maal ning sammude astumine kahjutegevate metsloomade hävitamiseks;

17) tuleõnnetuste ja metsapõlemiste takistamine ning tuletõrjeühingute asutamine;

18) valla kulude ja tulude eelarve kinnitamine;

19) tulude nõutamine valla ühisteks otstarveteks maksude võtmise või laenude tegemise teel, valla kapitalide ja muude ühiste varanduste üle valitsemine ning vastutusest vabastamine;

20) valdade esitajate koosolekutele saadetavate esitajate, vallavalitsuse esimehe (vallavanema), abiesimehe, liikmete ja nende kandidaatide ning valla revidentide ning kandidaatide valimine;

21) valla kesk- ja valimiskomisjoni, maksude hindamise ja uurimiskomisjoni ning niisuguste komisjonide, organite ja isikute valimine, milliseid vallavalitsuse

kõrval ehk tarvilikuks peetakse;

22) juhtnõõride ja juhatuskirjade kinnitamine valla valitsemise asjus.

23) valdade vaheline koostöö; ning

24) muud asjad, mis võivad kuuluda valla ühisesse tegevusalasse.

Seda vallaomavalitsuse seaduse 15. paragrahvis sisalduvat loetlust ei pea Soome õigusteadlased (prof. Stahlberg, R. Itkonen j. t.) aga kuidagi viisi tühjendavaks, vaid ainult näitlikuks, millist juba loetluse lõpulause lubab jätkata peaaegu lõpmatuseni. Samuti on olemas terve rida eriseadusi, mis siinloetletud ülesandeid osalt konkretiseerivad, osalt aga ka veel täiendavad ja laiendavad.

Vallavolikogu otsused kinnisvarade ostmise, müümise ja vahetamise, laenumagasiinide ja püsivate kapitalide asutamise, uute krediitide määramise ja vanade kõrgendamise, laenude võtmise ja vanade pikendamise ning vastutuse valla peale võtmise asjas nõuavad $\frac{2}{3}$ koosolijate enamus.

Sama enamus on nõuetav ka mitmesuguste sundmääruste vastuvõtmiseks, kusjuures viimased vajavad pealegi veel kuberneril kinnitust.

Otsusvõimne on volikogu koosolek $\frac{2}{3}$ liikmete osavõtmisel.

Asjaajamise hõlbustamiseks võib volikogu, kui ta seda tarvilikuks peab, valida erilise ettevalmistuskomisjoni, kes volikogus arutusele tulevad asjad enne koosolekut läbi kaalub.

Asjade ettekandjaks volikogu koosolekul on volikogu juhataja, kuna vallavalitsuse poolt volikogu asjade üle seletust andmas peab olema vallavanem, tema asetäitja või mõni teine vallavalitsuse (kunnallislaotakunta) liige, keda vallavalitsus seks määranud.

Kontroll vallavolikogu tegevuse üle. Kinkimise või testamendi kaudu valla omanduseks langenud kinnisvarade ning õiguste müümise ja pantimise kohta tehtud vallavolikogu otsused vajavad, et seaduslikku jõudu omandada, vabariigi valitsuse kinnitust; valitsusele esitatakse need otsused kuberneril kaudu. Kuberneril kinnitust vajavad vallavolikogu otsused pikematähtajaliste (üle 5 aasta) laenude tegemise kohta, kui ka kõik vallavalitsuse ja tema üksikute abiorganide ning ametnikkude tegevuse kohta vastuvõetud instruksioonid ja juhatuskirjad ning samuti — sundmäärused. Peale selle võib volikogu otsuste asjas iga kodanik kaebust tõsta kuberneril

ees, kes võib otsuse täidesaatmise ära keelata, kui see seadustega ei ole kooskõlas. Kuberneril otsuste asjas võidakse aga kõrgemas administratiivkohtus kaebust tõsta.

Kuberneril on õigus ka omal algatusel valla tegevust revideerida, vallamaija ilmutades omale valla raamatute ja raamatupidamise ettenäitamist nõuda jne.

Valdade esitajate koosolekud. Volikogu otsustamisvõimkonda kuuluvaid küsimusi, mis mitmele vallale või nende osadele ühised, kui ka küsimusi, milliste üle mitu valda omal algatusel otsustanud on üheskoos nõu pidada ja otsuseid teha, tulevad läbi kaaluda ja otsustada valdade esitajate koosolekuil.

Neid peetakse kohal ja ajal, mille üle volikogud kokku leppinud, või mis — volikogude lahkarmamisele jäädes — kuberneril poolt määratud.

Esitajad valdade ühisele koosolekule valib vallavolikogu vähemalt 7 päeva enne tähendatud koosolekut valla valitavusõigusliste kodanikkude hulgast ja arvul, mis vastab $\frac{1}{16}$ -le volikoguliikmete arvust.

Valitud esitaja, kes ilma seadusliku vabandava põhjusega valdade ühisele koosolekule ilmumata jääb, maksab 40 marka trahvi; jääb koosolek aga osavõtjate vähese arvu pärast pidamata, siis on puudumistrahv kahekordne ja kõik puudujad solidaarselt peavad peale selle maksma veel teiste esitajate päevarahad, sõidukulud ning katma kõik muud koosolekuga ühenduses olevad kulud.

Valdade esitajate koosolek on otsusvõimne, kui vähemalt $\frac{3}{4}$ sinnavalitud esitajatest koos, ja tema otsused saadetakse täide, nõnda kui koosolek on määratud.

Vallavalitsus (kunnallislaotakunta) hoolitseb seaduste ja vallavolikogu ning ametivõimude seaduslikkude määruste kohaselt valla valitsemise, valla ühiste huvide eest kaitsemise ja volikogu otsuste täidesaatmise eest.

Vallavalitsusele kuuluvaks valitsemiseks tuleb volikogul vald ringkondadeks jagada, kusjuures iga ringkond kuulub mõne vallavalitsuse liikme valve alla.

Vallavalitsus koosneb esimehest ja abimehest (s. o. vallavanemast ja tema abist) ning volikogu otsustamist mööda vähemalt neljast liikmest, keda kõiki volikogu valib valitsusõigusliste vallaliikmete hulgast kolmeks aastaks. Vallavalitsuse liikmete hulgast tuleb igal aastal ümbervalimisele üks kolmandik. Palka saavad vallavalitsuse liikmed volikogu

määramist mööda.

Vallavalitsus peab ette valmistama asjad, mis ta volikogule otsustamiseks ette paneb, ning volikogule ja ametivõimudele seletust andma vallas puutuvate küsimuste üle.

Vallavalitsus peab hoolt kandma vaestehoolekandmise eest vallas, kui vald seda ülesannet pole usaldanud erilise vaeste eest hoolekandmise valitsuse hooleks.

Samuti peab vallavalitsus, kui volikogu seks erilist komisjoni pole loonud, hoolt kandma üldise tervishoidliku seisukorra eest vallas, eriti aga selle eest, et nõdra-meelsetele muretsetakse tarvilikku hoolitsemist. Niisamuti peab vallavalitsus valvama, et pimedatele, kurttummadele ja vigastele, kes ise ennast ei suuda ülal pidada, muretsetakse tarvilikku hoolitsemist ja, kui võimalik, ka tarvilikku õpetust.

Edasi peab vallavalitsus tervikuna ja iga tema liige oma ringkonnas ühes kohalikkude korrapidamisvõimudega hoolitsema üldise korra eest vallas ja takistama vägivallategusid.

Iga vallavalitsuse liige oma ringkonnas peab juures viibima hingekirjutustoimetusel ja sealantavaid väärteteid õiendama. Samuti peab vallavalitsus ametivõimudele abiks olema arvustikuteadete kogumisel.

Kui valla ühise kinnis- ja vallasvara hoidmiseks pole loodud eritoimkonda, siis kuulub ka tähendatud varanduste eest hoolitsemine vallavalitsuse ülesannete hulka.

Vallavalitsus juhib valla rahaasju.

Kõik komisjonid, valitsemiskolleegiumid ja isikud, keda volikogu on seadnud teatavaid ülesandeid täitma, kuuluvad vallavalitsuse otsekohese valve alla ja peavad talle volikogu poolt antud juhtnõrde kohaselt oma tegevusest aru andma.

Oma enese tegevusest annab vallavalitsus volikogule aruande iga aasta 15. märtsiks.

Vallavanem (vallavalitsuse esimees — kunnallislahtakunnan puheenjohtaja) peab hoolt kirjavahetuse, raamatupidamise ja arhiivihoidmise eest, tarvitades seejuures kirjutaja abi, kus niisugune ametis.

Olemasolevate teadete põhjal annab vallavanem tunnistusi välja vallas asuvate isikute varandusliku seisukorra kohta ja samuti tunnistusi muis asjus, mis seadustes ette nähtud.

Vallasekretäri pidamine ei ole Soomes valdadele kohustavaks tunnistamist

tud, vaid seadus ütleb ainult, et vallavalitsusele abiks võidakse palgata kirjutaja, kui volikogu seda tarvilikuks peab. Niisugusel puhul tegutseb kirjutaja vallavanema abilisenä ülesannete täitmisel, mis seadusega vallavanema peale pandud.

Tulude hindamise komisjon. Vallaliikmete maksustamiseks valla heaks valitakse vallavolikogu poolt igal aastal n. n. tulude hindamise komisjon (taksoituslautakunta), kelle ülesandeks on kindlaks määrata tulusummat, „mis igal maksumisvõimul eelmisel aastal on olnud.“ Aluseks tulude kindlaksmääramisel on maksumisvõimulase enese poolt esitatav tuludeklaratsioon. Abimaterjalidena selle juures aga tarvitatakse eeltöid, mida mõnes vallas teeb eriline tulude hindamise sekretär, sagedamini aga vallakirjutaja. Seaduse järele võib tulude hindamise komisjonina tegutseda ka laiendatud vallavalitsus, kuid harilikult valib volikogu, kes nii-kui-nii peaks vallavalitsusele seks otstarbeks lisaliikmeid valima, juba erilise tulude hindamise komisjoni, kuhu muidugi võivad kuuluda ka kõik vallavalitsuse liikmed.

Uurimiskomisjon. Tulude hindamise komisjoni otsuste vastu esitatud protestid võib läbi vaadata ja ära otsustada vallavolikogu ise, kuid enamasti valivad volikogud seks otstarbeks erilise uurimiskomisjoni (tutkijalautakunta), keelele volikogu oma otsustamise õiguse tähendatud asjas siis edasi annab. Seadus määrab, et niisuguse uurimiskomisjoni koosseisust üks neljandik tuleb valida tulude hindamise komisjoni liikmete hulgast.

Rahatoimkond või kassakomisjon (rahatoimikunta, rahastovalikunta). Valla rahade hoidmine ja arvete õiendamine on seaduse järele vallavalitsuse ülesandeks. Kuna viimane aga muude ülesannetega sagedasti liig koormatud, võimaldab seadus valla rahaliste asjade ajamist anda ka erilise rahatoimkonna või kassakomisjoni kätte, kes toimetab siis valla kuuluvate rahasummade sissenõudmist, alalhoidmist, väljamaksmist, arvete õiendamist ja muid sellega ühenduses olevaid ülesandeid.

Revidendid. Valla kassa- ja arvepidamise kontrollimiseks kohustab seadus volikogu valima vähemalt 3 ja mitte rohkem kui 5 revidenti ühes kandidaatidega. Peale arvepidamise revideerimise on revidentide ülesandeks vähemalt kaks korda aastas toime panna kassa ja vallasvara

ütlelugemist ning igal kolmandal aastal peale selle ka kinnisvarade ülevaastust.

Tegelikult on Soome vallad ikka suuremal ja suuremal arvul oma asjaajamise revideerimiseks hakanud kaasa tõmbama asjatundlikkude välisrevidentide abi sel teel, et ühe liikme valimine revisjonikomisjoni jäetakse Maakogukondade Liidu hooleks, kes selleks siis määrab ühe oma kutselise revidendi.

Valimiskomisjonid. Eduskunna valimisseaduse järgi on vallavalitsus kohustatud kujundama esimehest ja neljast liikmest koosneva valimiskomisjoni või — kui vald on jagatud hääletamisringkondadesse — mitu valimiskomisjoni, vastavalt hääletamisringkondade arvule. Kõik riikliste valimistega ühendusesolevad kulud, peale valimisedelite kulude, jäävad valla kanda.

Valla oma valimiste tarvis valib vallavolikogu valimiste keskkomisjoni ja igasse hääletamisringkonda peale selle valimiste jaoskonnakomisjoni.

Rahvakoolide juhatused. Vastavate seaduste järgi on rahvakoolide asutamine ja ülalpidamine omavalitsuste ülesandeks, mille täitmiseks riik aga maksab toetust. Koolide tarvis peab vald muretsema ruumid ja nende ehitamiseks saab ta riigilt laenu ning toetust. Edasi peab vald õpetajatele maksuma neile seaduse järgi kuuluva naturaalpalga või — kui seks võimalust ei ole — vastaval määral rahalist tasu. Samuti peab ta omal kulul hoolitsema koolihoonete korrastamise, kütmise, valgustamise ja puhastamise eest. Valla ülesandeks on muretseda oma rahvakoolidele tarvilik mööbel, õpilastele tarvilikud raamatud ja muud õppeabinõud jne., millistest kuludest talle $\frac{2}{3}$ tasutakse aga riigi poolt. Samuti maksab riik tervelt vallakoolide õpetajate rahapalga.

Rahvakoolide juhtimine vallas sünnib riigi koolivalitsuse eriliste juhtnõõride alusel, mis määravad, et igasse rahvakooli ringkonda tuleb valida eriline rahvakooli juhatus (kansakoulujohtokunta). See juhib vastavate-üleriikliste seaduste ja määruste alusel rahvakoolide tegevust ning majapidamist ja annab selles asjas vallavalitsusele aru.

Raamatukogukomisjon. Vastav seadus määrab, et kui vald oma summadest igal aastal määrab vähemalt 50 penni hinge kohta rahvaraamatukogude korraldamiseks, siis võib ta riigi poolt seks otstarbeks toetust saada samal mää-

ral, nagu ta ise tähendatud otstarbeks on määranud, kusjuures aga riigi abiraha ühele vallale võib ulatuda ainult 30.000 Soome margani. Määras mõni vald rahvaraamatukogude heaks veel rohkem, jääb riigi abiraha ikkagi ainult 30.000 marga suuruseks. Rahvaraamatukogude korraldamise eest vallas (keskraamatukogu ja haruraamatukogud) hoolitseb harilikult vallavalitsus ise, kuid mõnes vallas on selle ala lähemaks korraldajaks valitud ka eriline raamatukogukomisjon.

Vaeste eest hooliekandmise komisjon. 1. juunil 1922 a. kinnitatud vaeste eest hooliekandmise seadus on rajatud põhimõttele, et vaeste eest hooliekandmine nii vaesuse vastu võitlevas kui ka vaeseid aitavas osas on eestkätt omavalitsuse ülesandeks.

Tähendatud seaduse järele tuleb toetust anda „vaestele, teiste kodanikkude hooliekandeta olevatele alaealistele kui ka kõigile muile, kellel ei ole ülespidamisvõimalusi oma varandusest, tööst või teiste poolt antavast toetusest.“ Abi antakse kas koduse toetusena, ülespidamisena erakodus või ülespidamisena vastavates asutustes. Nende jaoks, keda ei saa toetada nende eneste kodus ning keda ei saa sobivalt paigutada erakodudesse, peab vallal olema kogukondline kodu (kunnalliskoti, vaestemaja). Asutusülespidamine tuleb muretseda ka nõdrameelsetele, kui mitte teisiti, siis vaestemaja juurde seks otstarbeks sisseseatud eriosakonna kaudu, ja lastele n. n. lastekodudes, kui neid võimata on teisiti ära paigutada. Pimedatele, kurtummadele, vigastele, langetõbistele ja nürimeelsetele, kes saavad hooliekandeabi, tuleb nõutada võimalus õpetuse saamiseks ning haiguste juhtumistel ka haigeravitsuse saamist.

Vaeste eest hooliekandmist teostab vaeste eest hooliekandmise komisjon, mis koosneb esimehest ja vähemalt neljast liikmest. Tema kõrval võib olla eriline lastekaitsekomisjon, kelle hooliekandmisel oleksid siis alaealised abisaajad. Kuberneri loaga võib vaeste eest hooliekande komisjon ka asutamata jääda, millisel puhul tähendatud komisjoni ülesanded kuuluvad vallavalitsusele. Samuti võib kuberneri loaga asutamata jääda vanadekodu, kui võimalik on vaeste eest hooliekandmisel ilma selleta läbi saada.

Abiks vaeste eest hooliekandmise komisjonile on kontrolörid ja kaitsejad, erihooliekandeaustustele kujundatavad juhatused ning üksikute ülesannete jaoks palga-

tavad teenijad, selle järele, kuidas ülesannete täitmine seda kuskil nõuab.

Lastevalvaja. 1922 ja 1927 a. seaduste järele peab iga omavalitsus korraldama hoolitsemist väljaspool abielu sündinud laste üle erilise lastehoolekandja — lastenvalvoja — kaudu, kelle ülesanded üksikasjalikumalt kindlaks on määratud $\frac{3}{3}$ 1923 seadlusega. Kus see tarvilik, võidakse omavalitsuse piirkond jagada erilisteks valveringkondadeks, igaiühesse neist erivalvajad ametisse seades. Lastevalvaja palga maksab vald. Laestevalvaja kuulub esmajoonelise hooldamiskomisjoni alla, välja arvatud kohad, kus asutatud on eriline lastekaitsekomisjon.

Tervishoiukomisjon tuleb Soome tervishoiuseaduste järgi asutada igas vallas. Siiski võib vallavolikogu, kui ta erilise komisjoni asutamist tähendatud otstarbeks ei pea tarvilikuks, otsustada, et tervishoiukomisjonina tegutseb vallavalitsus.

Tervishoiukomisjoni kuuluvad ameti poolest valla arst ja valla loomaarst, kus niisugused ametis, ning vallavanem. Muud liikmed ühes kandidaatidega valib vallavolikogu nõnda, et tervishoiukomisjonis oleks vähemalt 5 liiget. Ringkonnaarst ei või oma ringkonnas ühegi valla tervishoiukomisjoni liikmeks olla, kuid ta võib tähendatud komisjonide koosolekust alati sõnaõigusega osa võtta ning nõuda, et tema arvamisavaldused komisjoni koosoleku protokollile kantakse.

Tervishoiukomisjoni ülesandeks on hoolt kanda valla üldise tervishoidlise seisukorra eest, valvata tervishoidlikkude määruste täitmise järgi ja samme astuda taudide ärahoidmiseks ning likvideerimiseks, mille kõrval ta teravasti silmas peab pidama tervishoiu üldist arenemist ning tarvitusele võtma abinõusid, mis tervishoiu edendamiseks võivad kaasa aidata. Tarbekorral tuleb tervishoiukomisjonidel koos töötada niisuguste riigi ja valla amet-

nikkudega ning organisatsioonidega, keelel ühendust üldise tervishoiuga. Vald peab hoolt kandma, et taudide ajal vallas oleks olemas tarvilik arv ravitsusekohti.

Edasi peab tervishoiukomisjon valvama, et puhtuseolud elukorterite läheduses ei oleks tervishoidlises mõttes kardetavad, et kaevude ja veevõtmiskohtade läheduses ei leiduks puhtusetust, et ei asutataks tervishoiu mõttes kardetavaid tööstusettevõtteid ega muid töökohti ning et koolid ja muud avalikud hooned ehitataks tervishoiunõuetele vastavalt. Komisjon peab silmas pidama surevuse suuruse põhjuseid, eriti laste keskel, ja ringkonnaarstile arvustikulisi teateid nõutama kohaliku tervishoidliku olukorra kohta.

Rõugepanemise seadus teeb valdadele kohuseks ühtlasi hoolt kanda ka rõugepanemise eest. Igasse valda tuleb ametisse seada rõugepanija, kuid arstivalitsuse loaga võivad naabrivallad ametisse seada ka ühise rõugepanija.

1917 ja 1918 a. seaduste järgi on neis kohtades, kus on töökaitse seadusele alluvaid ettevõtteid, omavalitsusele ülesandeks ametisse seada kutserevidente (inspektoreid), kes peavad jälgima tervishoidlikku olukorda töökohades ja korteris, kuuludes seejuures aga riikliste töökaitseinspektore alla.

1920 ja 1924 a. vastavad seadused kohustavad iga valda ametisse seadma õppinud ämmaemandat või, kui valla elanikkude arv on üle 5000, ämmaemandaid. Väiksed naabrivallad, kelle elanikkude koguarv ei ole üle 5000, võivad ametisse seada ka ühise ämmaemanda, kui kuberner sellega nõus. Seadus määrab ühtlasi üksikasjalikult kindlaks ämmaemandate palga-, korteri-, paiuki ja muud tingimused. Vald võib ühtlasi asutada sünnitusasutuse ja riigilt seks toetust saada.

(Järgneb)

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

E. Maaomavalitsuste Liidu nõukogu koosolek 30. augustil 1930 a.

Liidu IV. nõukogu esimene koosolek peeti 30. aug. Harju Maavalitsuse saalis.

Koosolijate hulgas hulk uusi inimesi, eriti valdade esindajatena.

Koosolekust osavõtjad.

Koos on järgmised nõukogu liikmed:

Harju maavalitsusest: P. Männik ja J. Depmann,
 Harjumaa valdadest: J. Gefria ja J. Palm,
 Järva maavalitsusest: J. Sõnajalg ja V. Vessart,
 Järvamaa valdadest: A. Suurkivi ja K. Maido,
 Lääne maavalitsusest: A. Kasterbusch ja J. Lossmann,
 Läänemaa valdadest: A. Einseln,
 Petseri maavalitsusest: A. Mäeloog ja A. Svaner,
 Pärnu maavalitsusest: J. Markson ja A. Lusik,
 Pärnumaa valdadest: J. Nugis ja A. Rõõmussar,
 Saaremaa maaval.: M. Neps ja B. Steinberg,
 Saaremaa valdadest: H. Punn ja A. Rei,
 Tartu maavalitsusest: O. Pärlin, E. õunapuu ja D. Uiga,
 Tartumaa valdadest: L. Antik, E. Laanberg ja D. Zirnask,
 Valga maavalitsusest: K. R. Ruus,
 Valgamaa valdadest: A. Eichenbaum,
 Viljandi maavalitsusest: H. Lauri ja N. Vatter,
 Viljandimaa valdadest: E. Mällo ja H. Rõõm,
 Viru maavalitsusest: K. Pajos, H. Kiiver ja E. Rosenberg,
 Virumaa valdadest: G. Püss, O. Seestrand ja J. Toomel,
 Võru maavalitsusest: A. Kohver ja A. Vainola.

Avamine ja juhatuse valimine.

Koosoleku avab Liidu esimees R. Kuris. Päevakord võetakse ette pandud kujul vastu. Koosoleku juhatajateks valitakse ühel häälel R. Kuris, P. Männik ja H. Lauri, protokollikirjutajaks H. Avikson.

Õppejõudude teenistusseaduse eelnõu.

Referent E. Rosenberg konstateerib õpetajate teenistusseaduse vajalikkust, sest praegu on lahendamata küsimusi ja annab ülevaate seaduse eelnõu kohta. Tunnistab seaduse eelnõu üldmõttes vastuvõetavaks, pooldades õppejõudude valimises I. variatsiooni, komisjoni poolt valimist volikogude asemel, kuid leiab, et eelnõus on vaja teha rida parandusi.

Teine ref., A. Suurkivi, peatub ai-

nult õppejõudude valimise viisi juures ja rea põhjenduste järele jõuab otsusele, et valimise kord peab seniseks jääma.

Niisama kui referentide arvamised lahku lähevad, lähevad lahku ka läbirääkimistest osavõtjate arvamised selle kohta, kes õppejõude valima peavad.

M. Neps soovib uute süsteemide juures ettevaatlik olla. Komisjon ei kindlusta tema arvates nende pahede hävimist, millega nüüd põhjendatakse vallavolikogu õiguste äravõtmist, vaid need pahed võivad seal veel paremat pinda leida, samuti pääseb komisjonis ka parteilikkus kergesti võimule. Valla õiguste kitsendamine võib koolide peale väga halvasti mõjuda vahekordade halvendamise pärast. Soovib paari aasta pärast õpetajate ümbervalimise võimalust.

D. Uiga teeb eelnõu kohta rea parandusi, mille vastu vaidleb R. Kuris, märkides, et uus seadus ei tohiks valdade õigusi koolide kohta kärpida, vaid peab neid õigusi suurendama.

H. Lauri, kui haridusosak. juhataja, eitab neid põhjusi, mis sunniks senist valimiskorda muutma. Kooli huvides just tuleb A. Suurkivi seisukohta pooldada. Ta läheb aga veel kaugemale ja näitab, kui palju sekeldusi on kõlbmata õpetajate lahvilaskmisega. Ka ministri jõud on selleks võimetu. Siin tuleb uus kord luua: õpetaja ametisse valijal peab õigus olema ka teda ametist vabastada sellesamas korras kui vallavolikogud vallasekretäre tagandada võivad (seni ei ole seda veel tehtud). Edasi näitab ta õpetajate reservi loomise mõttetuse peale ja teeb rea ääremärkuse seaduse eelnõu kohta.

Ka E. Laanberg, J. Markson, A. Kohver, A. Rei ja J. Gefria kõnelevad senise valimisviisi allesjätmise poolt, kusjuures J. Markson küsib, et kui põhjendatakse uut korda viinaga jootmise pärast, kas siis volikogu on läinud viina nõudma. Seda on pakkuma tulnud. Uus seadus tahab õpetajaid soomustada.

Haridus- ja sotsiaalministeeriumi peasekretär Kurvits kaitseb ministeeriumi seisukohte, eriti ümberlükates A. Suurkivi väiteid, et ministeerium pooldab I. variatsiooni, komisjoni poolt õpetajate valimist. Ministeerium ei suhtuda sellele variatsioonile sugugi soojemalt, mille tõenduseks seletuskirjast vastavad osad ette loeb. Vaidleb ka ümbervalimise vastu, sest

eelnõu võimaldab kaheks aastaks kohuse-täitjaks valida.

Kui H. Kiiver veel Nepsi, Lauri ja Marksoni seisukohtade õiguslust kinnitanud, asuvad komisjoni valimise häid külgi selgitama V. Krabi ja E. Rosenberg, näidates, et kooli huvides on soovitatav valimine komisjoni kätte anda, kes kompedentsemad kui volikogud. Vähemalt peaks siis, kui volikogud valivad, õpetaja ametisse kinnitamise kord maksma pandama.

Ettepanekud on ref. E. Rosenbergit ja Kohvrit, Nepsilt, Kiiverilt ning Suurkivilt.

E. Rosenbergi resolutsioonist võetakse vastu esimene pool järgmiselt:

Õppejõudude teenistuse seaduse eelnõu üldised alused on vastuvõetavad, kus juures tuleb eriliselt rõhutada seda, et omavalitsuste poolt ülevalpeetavate koolide õppejõud peavad jääma omavalitsuste teenijateks.

Teiste ühine resolutsioon õpetajate valimise ja vallandamise kohta, mis 32 poolt häält sai, on järgmine:

Mis puutub aga õppejõudude valimiskorrasse, siis avalikkude õppeasutuste õppejõudude valimist peab toimetama kooli ülevalpidaja omavalitsuse volikogu (§ 51 variant). Ühenduses sellega tuleks volikogudele õigus anda esmakordsetel valimistel õppejõude valida 1—2 aastaks kohustetäitjateks, kuna selle aja möödumisel järgneks lõplik valimine, mis ka eitavaid tagajärgi võib anda, kui õppejõud oma ülesande kõrgusel ei seisa.

Volikogudele tuleks õigus anda ka alalist õppejõudu vabastada ametist korras, mis praegu vallasekretäri vabastamise kohta maksavad.

Üksikasjaline paranduste tegemine eelnõus jääb juhatuse ülesandeks.

Ehitusseaduse eelnõu.

Pealelõunane koosolek algab eelnõu kokkuseadja kohtu- ja sisemin. kodif. osak. nõuniku Selteri referaadiga ehitusseaduste üle üldse ja käesoleva eelnõu iseloomu ning ülesannete selgitamisega. Soovitab eelnõu vähema koosseisuga nõupidamise kätte anda üksikasjaliseks läbivaatamiseks. A. Lusiku ettepanekul antakse eelnõu Liidu juhatusele seisukoha võtmiseks, kes võib asjatundjaid juurde koopteerida.

Vallaomavalitsuste seaduse eelnõu.

Referent H. Avikson tuletab selle

seaduse eelnõu eelkäijaid ja nende puudusi meelde, loeb üles küsimused, mida see seaduse eelnõu lahendama pidi ja andes ülevaate seaduse eelnõust enesest, märgib ära Liidu senised seisukohad, mis eelnõus väljendust leidnud, samuti ka lahendamata küsimused, nagu seda on valla kodanikkude kindlaksmääramine, ja loeb üles pika rea põhimõttelisi küsimusi, mis väga omapärase lahendusviisi leidnud seaduse eelnõu 5. ja 6. osas, mis nõrgemad eelnõus. Sisuline järevalve kinnitamise korraga, isegi krediitide ülekandmiste kinnitamisest, laenu tegemise võimatuks tegemine, osaline arvestuskäikude seaduses äramääramine ja kapitalide surnuks kapitalideks muutmise leidis referent küsimused olevat, millel ei tohiks paika olla selle seaduse eelnõus sellel kujul. Ta esitab eelnõu kohta üldresolutsiooni, kuna üksikasjaline seisukoht eelnõu kohta tuleb võtta peale põhjaliku tutvunemist eelnõuga erikomisjoni poolt.

Läbirääkimistel pooldavad H. Kiiver ja A. Rei referendi seisukohti ja nõukogu ühel häälrel võtab vastu referendi poolt esitatud resolutsiooni:

Tutvunedes vallaomavalitsuse seaduse eelnõuga ja arvesse võttes seda, et suur osa omavalitsustegelaste kongresside ja E. Maaomavalitsuste Liidu põhimõttelisi seisukohti on seaduse eelnõus läbiviidud, konstateerib E. M. Liidu nõukogu, et seaduse eelnõu üldjoontes on vastuvõetav, kuid, silmaspidades seda, et eelnõu sisaldab ka rea paragrahve, mis väga tuntavalt piiravad vallaomavalitsuste tegevust ehk püüasju normeerivad, mis arenevas töös edaspidi takistajateks võivad saada jne., leiab Liidu nõukogu tarviliku olema eelnõu üksikasjaliseks läbivaatamiseks ja paranduste tegemiseks komisjoni anda, kellel võimalik oleks ka kõigi omavalitsuste soovivaaldusi kaalumisele võtta.

Eelnõu läbivaatamine antakse 6-liikmelise komisjoni kätte, kes töötab ühes juhatuse ja referendiga. Komisjoni liikmeteks valitakse ühel häälrel E. Öuna-puu, A. Kohver, O. Seestrand, A. Suurkivi ja E. Laanberg. Komisjon esitab oma töötulemused Liidu nõukogu lähemale koosolekule.

Maanteede seadusega seotud küsimused.

Ref. N. Vatter seab oma kokkuvõtlikus referaatis ülesse nõudmised:

1) Teedeministeeriumile soovi avaldada, et lubatakse II. ja III. kl. teedel, mis naturaalkohustuste näol korraspeetakse, maan-

teede seaduse § 21 põhjal teehöövleid kasutada;

2) paluda Teedemin. teedeosak. kantselei personaal võtta teedekapitali arvele, sest aj. tööjõuna ei saa nad ka pensioni ja

3) Liidu juhatusel tuleks väljatöötada teedeosakonna kodukord vahekordade selgitamiseks ja teedeosak. juhatajate koosolek kokkukutsuda.

Läbirääkimiste all toetab O. Pärlin eriti II. kl. teede hõõveldamise vajadust. Liidu nõukogu võtab ühel häälel N. Vatteri ettepanekud vastu, tunnistades M. Nepsi ettepanekul kaks esimest ettepanekut kiireks.

E. Maaomaval. Liidu juhatuse ja revisjonikomisjoni valimine.

H. Lauri teeb juhatuse nimel ettepaneku moodustada uus juhatus 15-liikmeline. Läbirääkimiste järele otsustab nõukogu juhatus suurendamise küsimuse edasi lükata ja esialgu valida juhatus endiselt 8-liikmelise, kuna valimistest võivad osavõtta põhikirja kohaselt valitud nõukogu liikmed.

Juhatus liikmeteks seatakse üles ja kinnisel hääletamisel saavad hääli:

Valdade esindajate antud 28 häälest: G. Püss 23 häält, E. Mällo 17 h., A. Einseln 18 h., A. Eichenbaum 23 h., A. Suurkivi 15 h., kuna 3 h. oli mittekandidaadile E. E. Laanbergile antud; maavalitsuste esindajatele antud 25 häälest: F. Trahv 14 h., J. Nurk 7 h., P. Männik 15 h., H. Lauri 15 h., O. Pärlin 14 h. ja J. Sõnajalg 19 häält.

Koosolek tunnistab häälteenamusega valituteks, kui liisk F. Trahv vija O. Pärlini vahel viimase kasuks langes, Liidu juhatuse liikmeteks valdada esindajad: G. Püss, A. Eichenbaum, A. Einseln ja E. Mällo, maavalitsuste esindajad J. Sõnajalg, P. Männik, H. Lauri ja O. Pärlin.

Revisjonikomisjoni valitakse ühel häälel F. Trahv, A. Rei, A. Rõõmussar ja A. Kohver.

Esindajate valimised

lükatakse teiseks korraks, kuna suurem hulk nõukogu liikmeid lahkunud.

O. Pärlin kutsub järgmiseks koosolekuks nõukogu Tartu.

Kell 11 lõpetab esimees koosoleku.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 20. ja 21. sept. 1930 a.

Koos on 6 liiget aseesimehe A. Einselni juhatusel.

Presiidiumi moodustamise

juurde asudes, kuna koosolek esimene peale uue juhatuse valimise, ja selle üle mõtteid vahetades, juhatus, arvesse võttes seda, et kaks juhatuse liiget puuduvad, otsustab presiidiumi valimise edasilükata, volitades esimehe eest tegutsema seniseid aseesimehi O. Pärlini ja A. Einselni ning tarbekorral paberisi. allakirjutama juh. liiget P. Männikut.

Vallaomavalitsuste seaduse eelnõu

vaadatakse ühes selleks moodustatud komisjoniga läbi, mille üle eri protokoll koostatakse.

Õppejõudude teenistusseaduse eelnõu

läbivaatamine lükatakse edasi, paludes järgmisel koosolekul esineda vastavate ettepanekutega h-ra H. Lauri.

Ehitusseaduse eelnõu

jätta samuti tulevaks korraks paludes O. Pärlini teha ettepanekuid, kasutades ins. Roosi kaastööd.

Maavalitsuste arvepid. kodukord,

mis oli maaval. raamatupid. nõupidamisel läbivaatamisel, võetakse päevakorrast ära, sest protokollil nimetatud koosolekust ei ole veel kätte saadud. Ref. selle kodukorra kohta määratakse H. Avikson.

Omavalitsus ametnikkude ettevalmistamise kursuste lektoriteks

uute alade peale kinnitakse:

Avalikud kohustused: E. Mets, J. Tiitso. Haridusala: E. Rosenberg.

Kohalik rahvamajandus: R. Kuris.

Üldine kord ja julgeolek: E. Mets.

Statistika: A. Dahl, E. Rosenstrauch.

Posti ala: M. Ruubel.

Tsiviil õigus: Fridolin, kohtu palati liige.

Kriminaal õigus: E. Mets.

Tähendatud kursuste lõpetajatele lõputkatsete korraldamise asjus otsustatakse koostada määruse eelnõu Kohtu- ja Siseministrile esitamiseks ja maksma panemiseks.

Vallasekretäride täienduskursuste

korraldamise asjus, arvesse võttes vallasekretäridelt saadud soove ja juhatusliikmete arvamisi, otsustatakse ülemaalse kursuste korraldamisest loobuda, selle asemel

aga, arvestades vajadusega perekonna-seisu ametalas ja raamatupidamises selgitustööd teha, korraldada iga maaval. juures kuni 4 päevased kursused täh. ainetes ja paluda Kohtu- ja Siseministeeriumi komandeerida lektoriteks oma ametnikke perekonnaseisu alal ja, kus A. Looritsa raamatupidamiseviis, komandeerida autori, kus muud süsteemid, seal süsteemi autori paluda lektoriks. Kursuste korraldamine jääks iga maaval. enese asjaks, lektorite asjus sammude astumine jääb Liidu hooleks.

Veo- ja liikumisvahendite registreerimise korra

lihtsustamise asjus tutvunedes kirjjavahtusega ja täiel määral pooldades Harju, Võru, Pärnu ja Viljandi Maavalitsuste seisukohti, otsustatakse nende seisukohtade kohaselt Kohtu- ja Siseministeeriumile vastus saata.

Liidu nõukogu lähem koosolek

määratakse 11. ja 12. okt. peale Tartu, arvesse võttes sealse Maavalitsuse esimehe kutset. Päevakord koostada järgmisel koosolekul.

Liidu liikmeteks

registreeritakse:

1. Laura vald — Petserimaal.
2. Emmaste vald — Läänemaal.
3. Veltsa vald — Läänemaal.
4. Satserinna vald — Petserimaal.
5. Velise vald — Läänemaal.

Uued ruumid.

Saades senises Harju Maavalitsuse majas uued ruumid ja tutvunedes Harju Maaval. poolt ettepanud uute üüri tingimistega, otsustatakse Harju Maavalitsust paluda võimaldada korteri, kütte, valgustuse ja teenimise kokku 40 kr. eest kuus 45 kr. asemel ja lepingut volitakse allakirjutama A. Einseln.

Liidu sekretäri küsimuses

annab H. Lauri ülevaate seisukorra kohta, kuna sekretär teatab, et üks kandidaat on sekretäri koha peale palve esitanud. Juhatus volitab H. Laurit senise sekretäriaga läbi rääkima, millistel tingimustel ta Liidu sekretäriks edasi jääks.

Soome omavalitsuste töö korralduse uurimisreis

üle annab sekretär H. Avikson kokkuvõtliku aruande.

Maanteede seaduse muutmiseks

võetakse P. Männiku ettepanekul seis-

koht vastu, et teedekapitali arvele võetaks I. ja II. kl. teedest vee läbijuhtimise kulud, kui see riigi, veeühisuste või põllumeeste poolt tehakse maaparanduse otsustarbel. Selleks esitada Teedemin. vastav märgukiri.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 29. septembril.

Koos on kõik juhatuse liikmed aseesimehe A. Einselni juhatusel.

Õppejõudude teenistusseaduse eelnõu

kohta teeb ref. H. Lauri rea põhimõtetelisi parandusi, mis kõik vastuvõetakse esitamiseks Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumile.

Liidu põhikirja muutmise kava.

Põhikirja muutmiseks otsustatakse Liidu nõukogule esitada §§ 7, 8 ja 11 uues redaktsioonis.

Liidu nõukogu koosolek,

arvesse võttes mõningaid asjaolusid, määratakse 11. ja 12. okt. asemel 9. ja 10. okt. peale järgmise päevakorraga:

1. Koosoleku avamine ja juhatuse valimine.
2. Liidu põhikirja muutmine.
3. Vallaomavalitsuste seaduse eelnõu.
4. Liidu esindajate valimine.
5. Maavalitsuste arvepidamise kodule.
6. Omavalitsuste majanduse suhtumine üldmajandusega ja nende tõstmise võimalused, — ref. prof. K. Tennmann.
7. Päevakorda tõusvad küsimused.

Uuteks liikmeteks.

registreeritakse Koigi ja Meeksi vallavalitsused.

Vallavanemate kursuste õppekava

kinnitatakse ettepanud kujul, kuna õppekava kärpimiseks Saaremaa m.-v. ettepanekud pooldamist ei leia. Soovitavaks peetakse võimaldada loengute lõpul läbi-rääkimisi.

Et kava võrdlemisi lihtne, loodab Liidu juhatus, et iga maavalitsus leiab omale lektorid koha pealt. Petseri maaval. ettepanek, saata neile vene keeles loengute pidajat, jäetakse tagajärjetuks, pidades mitte kohaseks sundida riigikeelt oskajaid vallavanemaid kuulata loenguid vene keeles mõne riigikeelt mitteoskaja pärast.

Liidu presiidiumi valimine.

Enne valimisele minekut võetakse H. Lauri ettepanekul juhatuse poolt ühemeelselt seisukoht omaks: Poliitilisi küsimusi ei tohi Liidu tegelased Liidus tegetsemisel ja asjaajamistel ellukutsuda. Presiidiumi valitakse ühel hääl: esimeheks H. Lauri (Viljandi m. v. esimees), I. aseesimeheks A. Einsein (Vaikna vallavanem — endine), teisteks aseesimeesteks P. Männik (Harju m. v. esimees) ja A. Eichenbaum (Pattküla vallasekretär).

Ehitusseaduse eelnõu

asjus ärakuulates asjatundjate arvamisi, antakse eelnõu sekretärile vastavate ettepanekute tegemiseks.

Maavalitsuse arvepidamise kava

kohta ärakuulates m. v. pearaamatupidajate nõupidamise seisukohti ja ühinedes nendega, otsustakse need Liidu nõukogule esitada kinnitamiseks, väljaarvatud üks küsimus, mille kohta esitada variandid ehk vastavad täiendused.

Omavalitsusametnike ettevalmist. kursuste lektoriteks

kinnitatakse täiendavalt: kol.-leitn. Kajak, kapt. Taalder ja kv.-ametnik Hoffmann.

Vallavanemate kursuste õppekava.**I. Omavalitsusteooria.**

Meie riiklik korraldus ja omavalitsused. Kodanikkude põhiõigused ja kohustused.

Maksud ja koormatused.

Vallavalitsuse ülesanded: riiklised ja kogukondlised.

Vallaomavalitsuse orgaanid, nende konstruktsioon ja võimkond (4 tundi).

II. Valdade rahandus ja majandus.

Maksud ja nende määramine.

Eelarved ja nende koostamise alused.

Varad ja nende valitsemine.

Avalikud kohustused.

Ehitustööde väljaandmise kord (3 tundi).

III. Õiguste adus.

Õiguste liigitus: avalik ja eraõigus, õiguse rikkumine ja kaitse; tsiviil-, kriminaal- ja administratiivõigus.

Ametnikkude vastutus (2 tundi).

IV. Ametlik kirjavihutus.

Selle ülesanne ja tähtsus.

Andmete õiguslus ja saamise moodused.

Allakirjutajate vastutus (1 tund).

V. Raamatupidamine.

Valla raamatupidamise otstarb.

Dokumendid, nende liigitus ja nõuetavad andmed.

Vallavalitsuses tarvitavad raamatud ja nende otstarb.

Kassaraamatu ja hoisusummade arvete pidamise kord, nende saldod ja kassa saldo võrdlemine.

Raamatupidamise ja raamatute õigusluse kontroll vallavanema poolt.

Aruanded.

Järevalve korralduste täitmine (6 tundi).

VI. Vallavanema ülesanded.

Volikogu kokkukutsumine, volikogu juhatamine (proovikoosoleku pidamisega).

Vallavanem täidesaatja võimuna riiklistes ja kodanlistes asjades (4 tundi).

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 39. Traktorite maksustamise kohta.

Ajutise seaduse valla- ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta, p. 4 § 11 (R. T. Nr. 68/19 — 1920 a.) põhjal kuuluvad valla heaks maksu alla naftamootorid. Palume selgitada, kas kuuluvad sama seaduse § 11 põhjal maksustamisele ka petroleumiga töötavad traktorid?

V. V. v. v.

Vastus:

Kuuluvad (Riigikohtu otsus 30. XI. 23 nr. 23, Riigikohtu admin. osak. toim. nr. 505 1/27).

Küsimus Nr. 40. Õpetajate normimaa maksude ja kasutamise kohta.

Kas avalikkude algkoolide õpetajad on kohustatud normimaa eest naturaalkohustusi kandma ja riigimaksudid maksma või mitte? Kui mitte, mis

suguse seaduse järele nad sellest vabastatud on? Kui nendel on maad rohkem kasutada, kui normimaa suurus, kas siis selle pealt peavad naturaalkohustusi kandma? Kas õpetajad võivad nendele antud normimaad edasi rentida, või on vallal õigus vahele segada, kui õpetajad ise oma normimaad ei kasuta? Kes tasub sel puhul riigimaksud, mis maa pealt maksta tulevad?

Vastus:

Avalikkude algkoolide seaduse (RT 75/76 — 1920) § 29 ja selle märkuse põhjal õpetajaile antavad maad kannavad naturaalkohustusi ja neilt võetakse maksusid üldistel alustel.

Maa antakse õpetajale isiklikuks tarvitamiseks, seepärast kui tuleb ilmsiks, et õpetajad neile tarvitada antud maad isiklikult ei tarvita, vaid maad edasi rendivad, on vallaomavalitsusel õigus võõraste tarvitajate käest maad ära võtta (Riigikohtu adm. osak. ots. nr. 20 — 1924). Maksude ja naturaalkohuste täitmise eest on vastutavad maa-valdajad.

Küsimus Nr. 41. Kõrgema haridusega isikutele kergenduse tegem. vallasekretäride kutseeksamil.

Seaduse järgi nõutakse v.-sekretäri kutseeksamile pääsemiseks isikult vähemalt 6 kl. alg. haridust ja 2-he aastast valla kantsleis töötamist. Kõrgema harid. isikutele võib ka erandeid teha õpilas-abiks oldud aja kohta.

Millisel määral tehtakse erandeid?

Kui pikka v. kantsleis töötamisega nõutakse kesk ja kõrg. haridusega isikutelt kutseeksamile pääsemiseks?

Maaomavalitsuse lugeja.

Vastus:

Keskkoooli lõpetajatele ei tehta mingisuguseid kergendusi. Kõrgema (ülikooli) haridusega isikutele ei nõuta praktika aega.

Küsimus Nr. 42. Vallasekretäride eksamite korraldamise kohta.

Palun teatada, kas korraldatakse käesoleval aastal vallasekretäride kutseeksamid. Jaataval korral: millal ja kus, ning kas on eksamidele pääsemiseks endised nõuded maksivad; selle muutmise korral palun teatada „R. T.“ nummer, kus see avaldatud.

K.-V. v. kantsleiam.

Vastus:

Võrus 19.—13. novembrini. Maksivad endised nõuded.

Küsimus Nr. 43. Arhiivi ruumide kohta.

Vallavalitsuse kantsleil ei ole arhiivi ruumi. Arhiivis olevad raamatud lasuvad pimedas (üks väike aken) pööningul, liivasel lael, kuhu viib kitsas püsttrepp. Sellisel kohal on võimata arhiivi korras hoida, pealegi teevad hiired ja rotid oma hävitustööd, süües raamatul liimiseid kannad ja järele jättes ainult puretud äärtega lehed korralikust raamatust. Sekretär on teinud volikogule mitmele korrale ettepanekuid arhiivi ruumi saamiseks, kuna tema sellisel korral arhiivi eest vastutada ei saa. Arhiivi ruumiks nõutas sekretär kantsleil kõrval olevat kambrikest, mis selleks

kõige kohasem ruum on, milles elab sekretäri abi, kuna sekretäri abi korteri saaks Tarvitajate ühingu abi kaupluse all olevast kahest toast, üürilepingu ülesütleemisega. Volikogu on jätnud aga senised sekretäri ettepanekud tagajärjeta, põhjendades, et kauplus vallamajas ruhvale viiga käepärast on.

Kas ei oleks maavalitsus pidanud niisuguste volikogu otsuste vastu protesteerima, kui järeelvalve asutus ja nõudja, et arhiiv korras oleks? Ja kas saab sekretär üldse niisugusel juhul vastutav olla arhiivi eest?

Vallasekretäri abi N.

Vastus:

Volikogu otsuse vastu, teatud ruumi valla arhiivi alla mitte anda, ei ole maavalitsusel põhjust protesteerida, sest vallal võib veel võimalusi olla küsimuse teisiti lahendamiseks. Kui järeelvalve asutusel on maavalitsusel aga õigus nõuda, et vallavolikogu arhiivi küsimuse lahendaks. Kui sekretär arhiivi võimatu seisukorra vallavolikogule teatavaks teinud, näidates ära, et arhiiv pööningul hävineb, kui see väide ei ole ümberlükatud, ei saa sekretäri vastutavaks teha arhiivalide alleshoiu ja rikkumatuse eest.

Küsimus Nr. 44. Naeseema ülevalpidamise kohustuse kohta.

Keda loetakse maksvate seaduste järele seadusjärjelisteks ülalpidajateks ning kas abielus olev naine (lastega), kelle mehel on olemas kinnisvara või mõni muu küllaldane sissetulek, on kohustatud oma ema eest hoolitsema ja kas sellest sissetulekust võib ülalpidamise raha naise ema ülalpidamiseks kinnipidada, kui varanduse lahutus ei ole?

A. M.

Vastus:

B. E. S. III k. § 209 järgi on kohustatud vanaemaid ülalpidama ja neile abi andma ainult lapsed ja kuna see kohustus on täiesti isiklik, siis ei saa ka tütre mehe varanduse sissetulekust midagi ta naise ema ülalpidamiseks kinni pidada.

Küsimus Nr. 45. Suletud teede lah-titegemise kohta.

Kes on kohustatud ja õigustatud maaomaniku poolt tema piiris omavalitselt suletud avaliku kui ka erateed lahti tegema ja missuguses korras?

A. M.

Vastus:

Avalikke teid, administratiiv- ja erateid tsiviilnõudmise (Tsiivilkohtupidamise seaduse § 1806 p. 2) korras.

Küsimus Nr. 46. Alaealistele kinnisvara ostmise kohta.

Kui alaealise lapse isa soovib osta lapse nimele varandust (näit. kinnisvara, asunduskohta jne.), kas võib ta toimida seal juures täiesti iseseisvalt või peab vastav hoolekande kohus lapsele erihoolkandja määrama selle toimuingu ajaks, mida nõuda Põllutööministeerium asunduskohtade ostmisel alaealise lapse nimele.

A. M.

Vastus:

Kuna küsimuses tähendatud juhul on tegemist tehinguga, milles osaliseks isa, tuleb B. E. S. § 213 põhjal, kui lapse ema ei ole elus, määrata eestkostja.